

MARTA WŁODARCZYK-RYBACKA
Uniwersytet Adama Mickiewicza
ORCID [0009-0009-6553-2087](https://orcid.org/0009-0009-6553-2087)

EDUKACJA HISTORYCZNA W CHORĄGWI WIELKOPOLSKIEJ ZWIĄZKU HARCERSTWA POLSKIEGO NA PRZYKŁADZIE PROPOZYCJI PROGRAMOWEJ *ZDOBYWCY TREFLA*

HISTORICAL EDUCATION BASED ON PROGRAMME PROPOSAL *ZDOBYWCY TREFLA* IN GREAT POLAND SCOUT REGIMENT OF THE POLISH SCOUTING AND GUIDING ASSOCIATION

ABSTRAKT: Tematem artykułu jest edukacja historyczna i sposób jej realizacji w Związku Harcerstwa Polskiego na przykładzie propozycji programowej *Zdobycy Trebla*. Jest to zestaw proponowanych zadań i zajęć, z której należy wybrać odpowiednią liczbę aktywności do zrealizowania z wychowankami celem zrealizowania tematu powstania wielkopolskiego. Propozycja jest dostosowana do wieku uczestników i uwzględnia podział metodyczny obowiązujący w organizacji. Przy pomocy instrumentów metodycznych takich jak sprawności, tropy czy wyzwania, harcerze i harcerki są w stanie przyswoić przebieg ważnych wydarzeń historycznych takich jak powstanie wielkopolskie.

SŁOWA KLUCZOWE: harcerstwo, skauting, propozycja programowa, powstanie wielkopolskie

ABSTRACT: The topic of the article is historical education and the way it is implemented in the Polish Scouting and Guiding Association, based on the example of the *Zdobycy Trebla* [Winners of the Clubs] programme proposal. The said document is a set of proposed tasks and activities, of which an appropriate number should be selected to be carried out with the pupils in order to familiarize them with the issue of the Greater Poland Uprising. It is adapted to the age of participants, taking into account the methodological division applied in the organization. Using methodological instruments such as skills, clues or challenges, scouts are able to learn the course of important historical events such as the Greater Poland Uprising.

KEYWORDS: scouting movement, scouting, programme proposal, Greater Poland Uprising

***

Wstęp

Dydaktyka historii jest nauką znaną już od XVIII wieku, które aktualnie zmienia swe formy pracy, dostosowując je do sposobu życia współczesnych uczniów. Powodów takiego stanu rzeczy należy upatrywać w coraz wyraźniejszej obecności mediów społecznościowych w realiach codziennego życia, a także w rozwoju nowoczesnych form przekazu. Uczniowi czy wychowankowi nie wystarczy już jedynie wykład nauczyciela – aby go zaciekawić i zainteresować, a tym samym wzbudzić szanse na zapamiętanie informacji, należy jak najbardziej ów wywód uatrakcyjnić. Z tego powodu nauczyciele sięgają po nietypowe formy przekazu – film, muzykę czy *social media*. Instytucje kulturalne takie jak muzea i archiwa kładą dużo większy nacisk na edukację. Dzięki takiemu zabiegowi realizują swe główne zadanie, jakim jest gromadzenie i zabezpieczanie zbiorów, a działania popularyzatorskie i promocyjne wspierają wypełnienie tej misji. Zmienił się także środek ciężkości w dydaktyce historii. Coraz częściej podnoszony jest postulat, aby historia polityczna stała się tłem, a do głównego nurtu doszła historia społeczna czy historia kobiet. Zmienił się odbiorca treści historycznych, który poszukuje w nich nie informacji, a przede wszystkim rozrywki. Naszym zadaniem jako dydaktyków i edukatorów jest połączyć te dwa cele – edukację i zabawę – w ramach edukacji historycznej¹.

Edukację historyczną wykorzystują w swojej pracy nie tylko instytucje czy szkoły, ale także organizacje młodzieżowe. Tematem niniejszego artykułu będzie edukacja historyczna wokół Powstania Wielkopolskiego 1918–1919 w ramach realizacji propozycji programowej *Zdobywcy Trefla* stworzonej przez Chorągiew Wielkopolską Związku Harcerstwa Polskiego im. Powstańców Wielkopolskich 1918–1919.

Metodyka pracy wychowawczej w Związku Harcerstwa Polskiego (ZHP)

Pierwsze informacje o ruchu skautowym na ziemiach polskich pochodzą z 1909 r. Dwa lata później Andrzej Małkowski powołał pierwsze drużyny skautowe we Lwowie. Stopniowy rozwój tych drużyn i dążenia niepodległościowe

---

¹ *Dydaktyka historii. Nowe perspektywy*, red. D. Konieczka-Śliwińska, Warszawa 2023, s. 17–33.

doprowadziły w 1918 r. do powołania ZHP – najstarszej organizacji harcerskiej w Polsce. Pomimo wielu trudności, takich jak okupacja hitlerowska czy okres Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, harcerstwo w Polsce nadal funkcjonuje prężnie i sprawnie, wychowując kolejne pokolenia młodych ludzi na aktywnych, zaangażowanych obywateli. Związek realizuje to wychowanie poprzez swoją misję i metodykę pracy².

Metodyka harcerska to zbiór form i narzędzi, które stoją u podstaw Harcerskiego Systemu Wychowawczego. Dzięki nim możemy dostosować elementy metody harcerskiej do wieku harcerzy. Elementami tymi są: Prawo i Przrzeczenie Harcerskie, uczenie poprzez działanie, stale doskonały i stymulujący program oraz system małych grup. Wykorzystanie metodyki harcerskiej pozwala również zrealizować misję ZHP, innymi słowy – „wychowanie młodego człowieka, czyli wspieranie go we wszechstronnym rozwoju i kształtowaniu charakteru, poprzez stawianie wyzwań”³. Od 2003 r. w ZHP działają cztery główne grupy metodyczne: zuchy (członkowie w wieku 6–10 lat), harcerze (10–13 lat), harcerze starsi (13–16 lat) oraz wędrownicy (16–21 lat). Każda z tych grup ma swoje określone formy pracy, dostosowane do rozwoju psychoficznego wychowanków⁴.

Metodyka zuchowa obejmuje pracę z dziećmi w wieku 6–10 lat. Animatorem zabaw jest drużynowy gromady zuchowej, często nazywany wodzem. Charakterystyczną formą pracy zuchów jest zabawa w coś lub wcielanie się w kogoś. Dzieci podczas zabawy np. w Indian, odkrywców czy astronomów poznają świat i zasady w nim obowiązujące. Fundamentem pracy wychowawczej są Prawo i Obietnica Zucha. Zostały one sformułowane w sposób uproszczony, tak aby ich treść i idee były dla dzieci zrozumiałe. Dzieci podczas uroczystego przyznania Znaczka Zucha wypowiadają słowa: „Obiecuję być dobrym zuchem. Zawsze przestrzegać Prawa Zucha.” Wydarzenie to ma zazwyczaj uroczysty charakter i następuje około roku po przystąpieniu dziecka do gromady. Z kolei Prawo Zucha to krótki kodeks sformułowany w sześciu punktach. Zawiera on w swojej treści takie wartości jak patriotyzm, prawdomówność, odwaga i gotowość do samorozwoju. Pracę w systemie małych grup zuchy realizują w szóstkach, które są podzielone ze względu na płeć⁵.

² W. Hausner, M. Wierzbicki, *Sto lat harcerstwa*, Warszawa 2015.

³ *Misja ZHP*, <https://zhp.pl/odkryj/misja-zhp/> [dostęp 20.01.2024].

⁴ Uchwała nr 17/XXXVIII Rady Naczelnej ZHP z dnia 31 grudnia 2014 r. w sprawie systemu metodycznego ZHP, s. 1–2.

⁵ *Ibidem*.

Metodyka harcerska dotyczy wychowanków w wieku 10–13 lat. Z założenia uczestnik zbiórek dąży do tego, żeby stać się harcerzem i wprowadzić swoje umiejętności na wyższy poziom. Charakterystyczną formą pracy jest gra. Harcerze biorą w niej udział w ramach zastępów, realizując zadania zespołowe i zdrowo rywalizując w taki sposób, aby osiągnąć wyznaczony cel. Fundamentem pracy wychowawczej dla tej metodyki są Prawo i Przysiężenie Harcerskie. Prawo Harcerskie składa się z 10 punktów wyznaczających postępowanie harcerza, przy czym są to wskazówki postępowania. Z kolei przysiężenie harcerskie jest wyrazem wyrażenia przez wychowanka woli do zastania członkiem organizacji. Z reguły jest to ważne wydarzenie w życiu drużyny, a po jego złożeniu harcerz przypina do munduru krzyż harcerski – podstawową odznakę organizacyjną. System małych grup polega w tym przypadku na wytworzeniu w drużynie zastępów. Liderem grupy jest zastępowy – rówieśnik, który ma zdolności przywódcze, inicjuje i planuje pracę zastępu. W przypadku drużyn koedukacyjnych zastępy są podzielone według płci. Każdy zastęp ma swoją obrzędowość, symbole i zwyczaje⁶.

Grupa harcerzy starszych to osoby w wieku od 13 do 16 lat. W tym wieku młodzi ludzie buntują się i kwestionują dotychczasową rzeczywistość. Harcerze starsi zaczynają kształtować własne poglądy i spojrzenie na świat. Charakterystyczną dla nich formą pracy jest poszukiwanie, którego proces opiera się na przewartościowaniu dotychczasowych autorytetów i wyznawanych idei. Ponownie fundamentem pracy są Prawo i Przysiężenie Harcerskie, jednak harcerz starszy już świadomie akceptuje i realizuje zawarte w nim normy obyczajowe i moralne. Praca realizowana jest w ramach zastępów⁷.

Ostatnią grupą metodyczną w ZHP jest metodyka wędrownicza. Obejmuje ona młodzież w wieku od 16 do 21 lat. Charakterystyczną formą pracy jest służba, czyli dobrowolna i bezinteresowna działalność na rzecz własnego środowiska. Służba może być realizowana także poza organizacją, na rzecz lokalnej społeczności. Każde zadanie, jakie realizują wędrownicy, zarówno indywidualnie jak i zespołowo, ma charakter wyczynu. Wędrownik ma przekraczać swoje granice, podejmować zmężony wysiłek i wyzwania. Wielu młodych ludzi angażuje się w specjalności ZHP, takie jak grupy ratownicze czy grupy zabezpieczenia. Prawo i Przysiężenie Harcerskie są fundamentem pracy, jednak w tym wypadku jego dopełnieniem jest Kodeks Wędrowniczy. Jego założenia stają się nową filozofią życia wędrownika.

---

⁶ Ibidem, s. 4.

⁷ Ibidem, s. 7.

Młody człowiek przyjmuje postawę wrażliwą, odpowiedzialną na potrzeby otaczającego świata. Harcerstwo nie jest już dla niego tylko zabawą, a sposobem na życie. Wędrownik ma świadomość wad organizacji, jednocześnie starając się je naprawić. Cechuje go ponadto chęć odkrywania świata i docenianie go. Praca w systemie małych grup jest kontynuowana w ramach zastępów lub zespołów zadaniowych, powoływanych na czas realizacji określonego zadania⁸.

System Instrumentów Metodycznych (SIM) w ZHP

W ramach realizacji założeń wychowawczych zawartych w metodykach ZHP zuchy i harcerze mogą zdobywać instrumenty metodyczne. Instrument metodyczny to „celowe, uregulowane narzędzie stymulujące rozwój członków grup metodycznych zgodnie z założeniami poszczególnych metodyk, ujęte w systemie metodycznym ZHP: gwiazdka zuchowa lub stopień harcerski, próba harcerza/harcerki, sprawność, trop, wyzwanie, naramiennik starszoharcerski, naramiennik wędrowniczy, odznaki biegłości kierowane do wędrowników”⁹. Większość instrumentów metodycznych występuje na każdym poziomie wychowawczym, w postaci dostosowanej do wieku i możliwości wychowanków.

W latach 2018–2021 nastąpiła dość duża zmiana w SIM ZHP. Do 2018 r. w ramach SIM funkcjonowały dwie podstawowe instrumenty: stopnie i sprawności. Instruktorzy harcerscy w wielu dyskusjach zwracali uwagę na brak elementów rozwoju duchowego i emocjonalnego, nierówny poziom sprawności nieadekwatny do wieku czy problem z realizacją zadań zespołowych. Główna Kwatera ZHP odpowiedziała na te głosy, powołując zespół, którego głównym zadaniem była reforma SIM. Zmiana ta była przełomowa – wprowadziła dodatkowe instrumenty metodyczne takie jak tropy (do realizacji zadań zespołowych), czy wyzwania (rozwój emocjonalny i duchowy). Sprawności zostały ujednolicone pod względem poziomu trudności, jak również zostały z nich wykluczone takie, które nie miały charakteru sprawdzającego umiejętności. Reforma była wprowadzana stopniowo – w ramach okresu pilotażowego chętnie jednostki rozpoczynały pracę z nowymi instrumentami metodycznymi. Nie obyło się jednak bez dyskusji i kontrowersji na łamach harcerskich czasopism czy na forach internetowych. Pojawiły się m.in. głosy, że nowy SIM

---

⁸ Ibidem, s. 6.

⁹ *Regulamin Systemu Instrumentów Metodycznych* – Załącznik do Uchwały nr 85/XL Rady Naczelnej ZHP z dnia 26 czerwca 2021 r. w sprawie systemu instrumentów metodycznych ZHP, s. 1.

zablokuje spontaniczne działanie zastępów, zabije indywidualizm wśród harcerzy, czy wręcz tezy o tresowaniu dzieci zamiast ich faktycznym wychowywaniu¹⁰. Ostatecznie okres pilotażu wykazał pozytywne efekty reformy i dobre jej przyjęcie; w 2021 r. została ona ostatecznie wprowadzona jako obowiązująca.

Próba harcerza jest indywidualnym instrumentem metodycznym. Przeznaczona jest dla każdego nowego członka organizacji, niezależnie od wieku. Celem tej próby jest poznanie przez nową osobę harcerskich ideałów, zasad i obyczajów danej drużyny oraz podstawowych wiadomości o ZHP. Nie jest to egzamin, a proces, który ma utwierdzić kandydata na harcerza w tym, że chce świadomie zostać członkiem organizacji. W przypadku starszych grup metodycznych (Harcerze Starsi i Wędrownicy) próba harcerza może być połączona z próbami na odznaki tożsamościowe (namiennik starszoharcerski i namiennik wędrowniczy). Próba harcerza trwa sześć miesięcy i kończy się przyznaniem krzyża harcerskiego i dopuszczeniem do złożenia Przysiężenia Harcerskiego¹¹.

Kolejnym instrumentem metodycznym są gwiazdki zuchowe (dla członków metodyki zuchowej) oraz stopnie harcerskie (dla pozostałych metodyk). Są to instrumenty indywidualne, których celem jest osobisty rozwój harcerza i zucha. Stopnie i gwiazdki zuchowe realizowane są w ramach próby, a fakt rozpoczęcia realizacji odnotowuje się w rozkazie drużynowego. Gwiazdki zuchowe i stopnie dostosowane są do wieku kandydata¹².

Stopnie obowiązujące w ZHP¹³

Nazwa stopnia	Oznaczenie stopnia na namienniku	Wiek kandydata	Metodyka
Zuch ochoczy	jedna gwiazdka zuchowa	6–8 lat	Zuchowa
Zuchy sprawny	dwie gwiazdki zuchowe	8–9 lat	
Zuch zaradny	trzy gwiazdki zuchowe	9–10 lat	
Młodzik/ochotniczka	jedna belka	10–12 lat	Harcerska
Wywiadowca/ tropicielka	dwie belki	12–13 lat	

¹⁰ *Stanowisko KPW w sprawie reformy SIM*, „Harcerz Rzeczypospolitej. Internetowe pismo Ruchu Harcerskiego”, 12.11.2019, http://www.hr.bci.pl/articles.php?article_id=664 [dostęp 14.08.2024].

¹¹ Ibidem, s. 3.

¹² Ibidem, s. 4.

¹³ Ibidem, s. 4.

Nazwa stopnia	Oznaczenie stopnia na naramienniku	Wiek kandydata	Metodyka
Odkrywca/pionierka	jedna krokiewka	13–15 lat	Starszoharcerska
Ćwik/samarytanka	dwie krokiewki	14–16 lat	
Harcerz orli/ harcerka orla	jedna gwiazdka	15–19 lat	Wędrownicza
Harcerz Rzeczypospolitej / Harcerka Rzeczypospolitej	dwie gwiazdki	18–21 lat	

Program próby na stopnie obejmuje też realizację innych instrumentów metodycznych, takich jak sprawności, tropy czy wyzwania. Próbę na stopień drużynowy formuluje wraz z kandydatem w oparciu o ideę stopnia. W przypadku prób na stopnie harcerza orlego (HO) i harcerza Rzeczypospolitej (HR) w realizacji próby uczestnicy jej opiekun, który na bieżąco monitoruje postępy wychowanka i służy mu radą i pomocą. O zamknięciu próby decyduje drużynowy lub odpowiednia kapituła stopnia (w przypadku metodyki wędrowniczej)¹⁴.

Sprawności są indywidualnym instrumentem metodycznym, który ma na celu rozwijanie umiejętności harcerza, wiedzy i tzw. wyrobienia harcerskiego. Mają za zadanie stymulować rozwój fizyczny i intelektualny. Przyznanie sprawności jest równoznaczne z tym, że kandydat zrealizował zadania przewidziane w programie sprawności. Z założenia sprawności zuchowe mają jeden poziom trudności, zaś sprawności harcerskie są dostosowane poziomem do obecnie realizowanej przez harcerza metodyki. Ponadto sprawności harcerskie są pogrupowane w serie tematyczne. Harcerz realizuje zadania określone w programie sprawności, może je zmodyfikować w wyjątkowych sytuacjach. Otwarcie i zamknięcie próby na sprawność ogłasza się w rozkazie drużynowego¹⁵.

Tropy to zespołowe instrumenty metodyczne, których głównym zadaniem jest stymulowanie rozwoju kompetencji interpersonalnych, umiejętności pracy w grupie i wspólnego dążenia do osiągnięcia określonych celów. Najczęściej przyjmują formę zadania grupowego, dzięki czemu zuchy i harcerze uczą się pracy w systemie małych grup i poprzez działanie. W zależności od metodyki harcerze mogą zdecydować się na wybranie ścieżki tematycznej (pod którą samodzielnie układają zadania), przykładowego tropu z zestawem wskazówek lub gotowego projektu tropu. Zuchy w każdym wypadku realizują gotowy trop wybrany przez

¹⁴ Ibidem, s. 4–7.

¹⁵ Ibidem, s. 8–9.

kadre gromady zuchowej, który można poddać drobnym modyfikacjom. W ramach realizacji tropu oprócz zadań zespołowych powinny być również wykonywane zadania indywidualne, a wędrownicy mogą ponadto zapraszać do ich realizacji osoby spoza organizacji, np. specjalistów w danej dziedzinie. Tropy są przyznawane na wniosek zespołu, który je realizował, po akceptacji kadry drużyny. Zdobywanie tropu odnotowywane jest w rozkazie¹⁶.

Ostatnim instrumentem metodycznym są wyzwania. To zadania koncentrujące się przede wszystkim na rozwoju emocjonalnym i duchowym, który opiera się z kolei na prawie i przyrzeczeniu harcerskim. Realizacja wyzwania ma uświadomić harcerzowi, że jest w stanie pracować nad sobą i że potrafi zmienić się na lepsze. Wyzwania są zadaniami w całości indywidualnymi i opracowywanymi w zależności od potrzeb danego harcerza – np. analiza własnych emocji, praca nad punktualnością, ograniczenie używania telefonu itd. Choć niektóre wyzwania są publikowane w serwisach internetowych organizacji¹⁷, mają one służyć jedynie za przykład zachęcający do podjęcia inicjatywy. Sformułowane wyzwanie powinno zawierać kryterium zaliczenia – np. ograniczenie korzystania z mediów społecznościowych do jednej godziny dziennie. W założeniu realizacja takiego wyzwania powinna trwać maksymalnie cztery miesiące. Rozpoczęcia realizacji nie ogłasza się w rozkazie drużynowego, a jedynie jego zakończenie. Drużynowy zalicza wyzwanie na podstawie rozmowy z kandydatem i osobami, które mogą wnieść coś do oceny realizacji zadania¹⁸.

Na podstawie przedstawionych instrumentów metodycznych, można zauważyć, że metoda i metodyka ZHP pokrywa się z misją organizacji. Jest nią „[...] wychowanie młodego człowieka, czyli wspieranie go we wszechstronnym rozwoju i kształtowaniu charakteru przez stawianie wyzwań”¹⁹. Sprawności, tropy, wyzwania i stopnie pozwalają młodemu człowiekowi na rozwój umiejętności interpersonalnych i zainteresowań oraz rozwój duchowy. Są powszechnie wykorzystywane m.in. jako narzędzie popularyzacji i edukacji historycznej. Przykładowe zastosowanie tych elementów zostanie przedstawione na bazie propozycji programowej *Zdobywcy Trefla*.

¹⁶ Ibidem, s. 9–12.

¹⁷ https://sim.zhp.pl/?array_labelIds= [dostęp 07.11.2025]

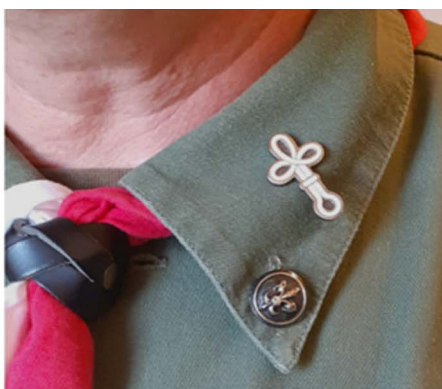
¹⁸ *Regulamin Systemu Instrumentów Metodycznych...*, s. 11–12.

¹⁹ *Misja ZHP*, <https://zhp.pl/odkryj/misja-zhp/> [dostęp 25.01.2024].

Omówienie propozycji programowej *Zdobywcy Trefla*

Propozycja programowa to zestaw gotowych scenariuszy (konspektów) zbiorów harcerskich, a także innych aktywności, takich jak instrumenty metodyczne, służba i projekty, skupionych wokół określonego tematu. W założeniu ma wspomóc drużynowego lub jego przybocznych w realizacji harcerskiej pracy wychowawczej. Szczególnie często propozycje programowe poruszają tematykę społeczną, skautową, a także historyczną. Przykładem ostatniej z nich jest propozycja programowa Choraǳwi Wielkopolskiej ZHP pt. *Zdobywcy Trefla*.

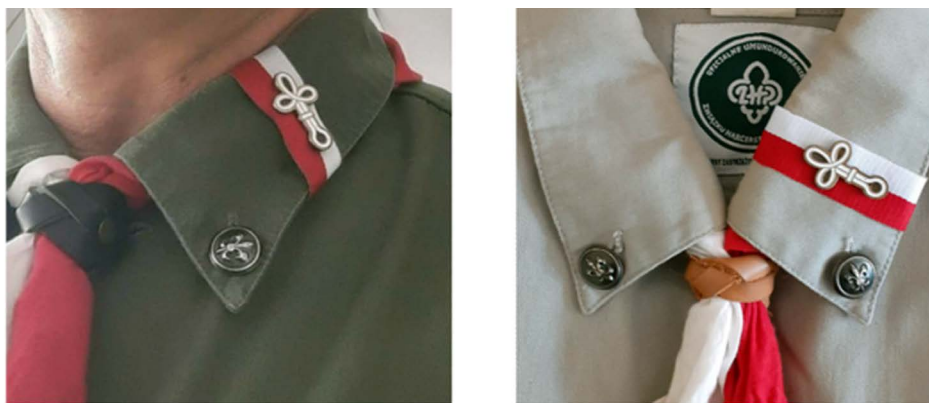
Po raz pierwszy propozycja programowa *Zdobywcy Trefla* została zaprezentowana w 2020 r. i od tego czasu odbyły się już jej trzy edycje. Jej głównym tematem są Powstańcy Wielkopolscy 1918–1919 – ze względu na fakt, że są oni jednocześnie patronem Choraǳwi Wielkopolskiej. Celem zaproponowanych działań jest rozpropagowanie wiedzy o bohaterach choraǳwi i podkreślenie ich znaczenia w historii Polski. Propozycje programową stworzyli instruktorzy Referatów Metodycznych – zespołów specjalizujących się w pracy z określoną metodyką. Harcerze, którzy zrealizują działania opisane w propozycji otrzymują wyjątkową odznakę Trefla Powstańczego, co jest potwierdzeniem posiadania przez zuchę i harcerza wiedzy na temat powstania wielkopolskiego. Po trzykrotnym zrealizowaniu propozycji do Trefla dołączona jest białoczerwona taśma. Trefla nosi się na kołnierzu munduru, co jest wyjątkiem od zapisów zawartych w Regulaminie Mundurowym ZHP. Zgodę na taki wyjątek wyraziła Główna Kwatera ZHP²⁰.

Zdjęcie 1 – Sposób noszenia odznaki *Zdobywcy Trefla* na mundurze harcerskim, po zrealizowaniu I edycji propozycji programowej.

Źródło: https://issuu.com/zhp.wlkp/docs/zdobywcy_trefla_gk [dostęp 27.01.2024]

²⁰ https://issuu.com/zhp.wlkp/docs/zdobywcy_trefla_gk [dostęp 27.01.2024].

Zdjęcie 2 – Sposób noszenia odznaki *Zdobycy Trefla* po trzykrotnym zrealizowaniu propozycji programowej.

Źródło: https://issuu.com/zhp.wlkp/docs/zdobycy_trefla_gk [dostęp 27.01.2024]

Aby uprzyjemnić wychowankom realizację zadań, każde z nich przedstawia przypisany do poszczególnej metodyki bohater. Bohaterowie są rodzeństwem i każdy z nich realizuje się w harcerstwie. Mamy więc Alicję, która jest zuchenką, Hanię, która jest harcerką, Maćka, który udziela się w drużynie harcerzy starszych, oraz najstarszego Szymona, który realizuje się w drużynie wędrowniczej. Każda z postaci ma przypisany określony zestaw cech charakterystyczny dla danej metodyki. Alicja posiada pierwszą gwiazdkę zuchową, zaś Szymon realizuje się w specjalnościach i dążeniu do mistrzostwa²¹.

Układ polegający na obecności wyżej wymienionych postaci został zachowany we wszystkich trzech edycjach propozycji programowej. W pierwszej z nich uwzględniono dodatkowo inne grupy ZHP, takie jak Starszyznę i Seniorów oraz drużyny Nieprzetartego Szlaku – ruchu programowego, który dostosowuje metodę harcerską do pracy z osobami z niepełnosprawnościami. Niestety, takiego uwzględnienia zabrakło w kolejnych edycjach propozycji²².

Warunkiem wdrożenia propozycji w danym roku jest realizacja trzech z sześciu proponowanych zadań, w tym jednego oznaczonego gwiazdką. Drużyna, która dokona tego w terminie od połowy grudnia do połowy lutego następnego roku i prześle raport poprzez odpowiedni formularz online, otrzyma odznakę Trefla Powstańczego. Cel każdej edycji propozycji był inny. W pierwszej

²¹ Ibidem.

²² Propozycja Programowa „Zdobycy Trefla”, edycja 1, 2 i 3, <https://issuu.com/zhp.wlkp> [dostęp 27.01.2024].

edycji nadrzędnym celem była indywidualna praca z bohaterem chorałwi. Każdy harcerz i harcerka mogli realizować zadania samodzielnie lub we współpracy ze swoją drużyną. Z zadania każdy rozliczał się indywidualnie²³. Druga edycja przypadła na okres pandemii, w związku z czym autorzy położyli nacisk na budowanie wspólnoty w harcerskich szczepach i hufcach. W miarę możliwości, uwzględniając obostrzenia, drużyny łączyły siły i wspólnie realizowały proponowane zadania. Warunkiem koniecznym było też to, aby drużyny na co dzień realizowały pracę wychowawczą w ramach różnych metodyk²⁴. W trzeciej edycji drużyny i gromady stawały się „ambasadorami” powstania wielkopolskiego i zachęcały inne drużyny ze swojego środowiska do realizacji propozycji programowej lub wzbogacenia wiedzy o tym zbrojnym zrywie. Zwieńczeniem tych działań było przygotowanie wydarzenia tematycznego dla społeczności harcerskiej i lokalnej²⁵.

W ciągu trwania propozycji programowej, tj. od 2020 do 2022 r., przyznano 1423 indywidualne odznaki Trefla Powstańczego. W roku 2023 nie przyznano żadnej, natomiast w roku 2024, podczas IV edycji, Trefle przyznano członkom trzydziestu drużyn (brakuje jednak szczegółowych danych co do konkretnej liczby uczestników). Jeśli zaś chodzi o przyznawanie drużynowych certyfikatów potwierdzających ciągłość pracy z bohaterem, zaczęto przyznawać je od drugiej edycji. Łącznie do dzisiaj otrzymało je pięćdziesiąt drużyn. Najwyższy drużynowy tytuł *Zdobywców Trefla* przyznano łącznie trzydziestu sześciu drużynom. Szczegółowe dane przedstawia poniższa tabela²⁶.

²³ https://issuu.com/zhp.wlkp/docs/zdobywcy_trefla_gk s. 4–5. [dostęp 24.01.2024]

²⁴ https://issuu.com/zhp.wlkp/docs/propozycja_programowa_zdobywcy_trefla s. 2–3, [dostęp 24.01.2024].

²⁵ https://issuu.com/zhp.wlkp/docs/zdobywcy_trefla_edycja_3_do_pub s. 2–5, [dostęp 24.01.2024].

²⁶ Opracowano na podstawie Rozkazów Specjalnych Komendanta Chorałwi Wielkopolskiej ZHP: Rozkaz Specjalny L.1/2021 z dn. 08.03.2021 roku, Rozkaz Specjalny L.2/2022 z dn. 05.09.2022 roku, Rozkaz Specjalny L.1/2023 z dn. 18.02.2023 roku, Rozkaz Specjalny L.3/2024 z dn. 30.05.2024 roku.

Tabela – Liczba przyznanych Trefli, Certyfikatów oraz Tytułów *Zdobywców Trefla* w latach 2020–2024²⁷

Liczba całkowita harcerzy i harcerek Chorągwi Wielkopolskiej: 13 326²⁸.

Edycja	Liczba przyznanych odznak indywidualnych – Trefli Powstańczych (za udział po raz pierwszy w propozycji)	Liczba przyznanych certyfikatów drużynowych, potwierdzających pracę z bohaterem Chorągwi Wielkopolskiej (dwukrotny udział w propozycji z rzędu)	Liczba przyznanych tytułów drużynowych <i>Zdobywców Trefla</i> (trzykrotny udział w propozycji z rzędu)
I edycja 2020/2021	1221 (9% wszystkich członków Chorągwi Wielkopolskiej)	nie przyznano	nie przyznano
II edycja 2021/2022	202 (2% wszystkich członków Chorągwi Wielkopolskiej)	czterdzieści drużyn (brak danych o liczbie osób)	nie przyznano
III edycja 2022/2023	nie przyznano	nie przyznano	trzydzieści trzy drużyny (brak danych o liczbie osób)
IV edycja 2023/2024	trzydzieści drużyn (brak danych o liczbie osób)	dziesięć drużyn (brak danych o liczbie osób)	trzy drużyny (brak danych o liczbie osób)

Przykładowe działania popularyzatorskie i edukacyjne na przykładzie I edycji propozycji programowej *Zdobywcy Trefla*

Pierwsza edycja propozycji programowej *Zdobywcy Trefla* składała się z czterech zestawów zadań dla poszczególnych metodyk harcerskich, a także dwóch zestawów proponowanych dla starszyny i drużyn Nieprzetartego Szlaku. Każda z metodyk obejmowała sześć zadań, z których trzeba było zrealizować trzy, w tym jedno z gwiazdką. Każdej metodyce towarzyszył przypisany jej bohater.

Pierwszym zadaniem w metodyce zuchowej, dodatkowo oznaczonym gwiazdką, był udział w zbiorce, podczas której zuchy mogły wysłuchać gawędy. Historia w niej zawarta była prosta – Alicja po raz pierwszy została sama w domu i goniąc owada, natrafiła w domowej bibliotece na książkę pod tytułem *W krainie trefla...* Twórcy propozycji dali drużynowym dwie możliwości zakończenia tej

²⁷ Ibidem.

²⁸ *Kim jesteśmy?*, <https://www.zhp.wlkp.pl/o-nas/kim-jestesmy/> [dostęp 14.08.2024].

gawędy – albo w formie baśniowej, gdzie Trefle chcą pokonać złe Piki, albo w formie historycznej, podczas której Alicja staje się uczestniczką powstania i wraz z innymi małymi dziećmi przeżywa podczas niego różne przygody. Autorzy zasugerowali również formy przedstawienia gawędy – teatrzyk, rysunek lub inscenizacja czy ułożenie obrazków w poprawnej kolejności. Każda z tych form aktywnie angażowała zuchy w poznawanie historii²⁹.

Drugim zadaniem było przygotowanie własnego płasu. Płas to krótka zabawa ruchowa, podczas której uczestnicy z reguły powtarzają po prowadzącym słowa piosenki i określone gesty. Płas jest wesoły, zabawny, a przy tym bardzo aktywizujący. Autorzy zalecali, aby tematem płasu było Powstanie Wielkopolskie lub jakaś wielkopolska tradycja, np. rogale świętomarcińskie. Płas można też było dodać do specjalnej bazy internetowej³⁰.

Zadaniem trzecim była majsterka. W oparciu o tradycje powstańcze autorzy zaproponowali zuchom wykonanie powstańczego trefla, flagi powstańczej lub kokardy, dbając tym samym o ich rozwój ruchowy i ćwiczenie motoryki³¹.

Zadanie czwarte polegało na zrealizowaniu przygotowanego tropu „Mali powstańcy wielkopolscy”. Dzięki realizacji jego założeń zuchy mogły wcielić się w powstańców wielkopolskich, co jest zgodne z założeniami ich metodyki. Wśród zadań tropu znalazły się wycieczka do muzeum, poznanie postaci związanych z powstaniem wielkopolskim, wcielenie się w oddział powstańczy, poznanie pieśni powstańczych i odwiedzenie miejsc pamięci. Realizacja gotowego tropu jest nie tylko ułatwieniem dla instruktora, ale również dodatkową motywacją dla dzieci, gdyż jej ukończenie wiąże się z otrzymaniem dodatkowej odznaki na mundurze³².

Zadanie piąte polegało na udziale w lokalnych uroczystościach obchodów rocznicy powstania wielkopolskiego, zaś w ramach zadania szóstego każda z metodyków mógł przygotować własną propozycję działań związanych z powstaniem³³.

W ramach metodyki harcerskiej, harcerze i harcerki również mieli okazję zrealizować trzy z sześciu zadań. Pierwszym i zarazem obowiązkowym zadaniem było przejście Próby Zdobywcy Trefla. Ta prosta próba powinna się opierać na

²⁹ *Propozycja Programowa Zdobywcy Trofea*, edycja 1, <https://zdobywcytrefla.zhp.wlkp.pl/wp-content/uploads/2022/12/Kopia-Zdobywcy-Trefla-1-22.23.pdf>, s. 12–13 [dostęp 24.01.2024].

³⁰ Ibidem, s. 13.

³¹ Ibidem, s. 13.

³² Ibidem, s. 14.

³³ Ibidem, s. 15.

czterech filarach – historii, bohaterze, wydarzeniu oraz akcji. Te bloki tematyczne mają za zadanie zaktywizować harcerzy do udziału w obchodach, a także poszerzyć ich wiedzę o powstaniu. Wśród proponowanych zadań znalazły się takie aktywności, jak stworzenie karty z kalendarza dotyczącej jednego z bohaterów powstania, stworzenie mapy wydarzeń powstania czy udanie się na grób powstańca. Nie zostało jednak określone, kto i w jaki sposób potwierdza zrealizowanie próby. Biorąc pod uwagę standardowe postępowanie w ZHP w tym zakresie, możemy przyjąć, że robi to drużynowy³⁴.

Zadaniem drugim w tej metodyce było przygotowanie bądź udział w grze terenowej lub zwiadzie terenowym. Jako przykładowe formy autorzy podali: podchody, szukanie skarbów, wykorzystanie geocachingu lub udział w imprezie na orientację. Podane są również inspiracje takie jak wielkoformatowe gry planszowe czy oparcie gry o nazwy ulic związanych z powstaniem. O ostatecznej formie realizacji tego zadania decyduje kadra drużyny³⁵.

W trzecim zadaniu harcerze mogli zdobyć specjalną sprawność Zdobywca/Zdobywczyni Trebla, dostosowaną pod wymagania Systemu Instrumentów Metodycznych (w zależności do stopnia zaawansowania – jedno- lub dwugwiazdkową). Jej założenia były bardzo podobne do tych, które pojawiły się w Próbie Zdobywcy Trebla, co dawało możliwość realizowania obydwu tych instrumentów dwutorowo³⁶.

Zadanie czwarte polegało na ułożeniu piosenki albo tomiku poezji. Celem było uwrażliwienie harcerskich wychowanków na piękno sztuki, a ponadto uświadomienie im zawartej w niej mocy. Nierzadko to właśnie piosenki zagrzewały powstańców do boju i motywowały ich do dalszej walki.

Z kolei w zadaniu piątym harcerze mieli za zadanie stworzyć proporzec lub flagę powstańczą. Inaczej niż w przypadku zuchów, nie korzystali z gotowych wzorów, a samodzielnie stworzyli wykroje i zszyli je ze sobą. Zadanie szóste zaś było miejscem na pomysły inne niż zadania zaproponowane przez autorów publikacji³⁷.

Metodyce starszoharcerskiej również zaproponowano realizację sześciu zadań. Pierwszym obowiązkowym zadaniem był projekt starszoharcerski – narzędzie metodyczne charakterystyczne dla tej grupy metodycznej. Jego celem jest nauka pracy w grupie, skutecznego planowania i organizacji pracy. W tym wypadku

---

³⁴ Ibidem, s. 16.

³⁵ Ibidem, s. 16.

³⁶ Ibidem, s. 17.

³⁷ Ibidem, s. 17.

autorzy zalecili oparcie projektu na trzech obszarach tematycznych: historii, bohaterze i wydarzeniu. Metody i formy realizacji projektu mogą być unikalne dla danej drużyny, jednak zgodne z założeniami metodyki starszoharcerskiej. W ramach inspiracji twórcy zaproponowali przygotowanie rekonstrukcji potyczki powstańczej, opracowanie gry miejskiej, przygotowanie wystawy zdjęć związanej z powstaniem, nawiązanie kontaktu z 15. Pułkiem Ułanów Poznańskich, stworzenie *escape roomu* czy (we współpracy z nauczycielem) przygotowanie pomocy dydaktycznych. Jak widać, przy realizacji projektu starszoharcerskiego wychowankowie mają naprawdę dużo możliwości. Najważniejsze, aby sprawiedliwie podzieli pomiędzy siebie zadania, zrealizowali je, a także dokonali ewaluacji³⁸.

Drugim zadaniem była realizacja sprawności Zdobywca/zdobywczyni Tre-fla – tak samo jak w metodyce zuchowej. Zmienia się jednak jej poziom – harcerze starsi zdobywają ją w stopniu dwu- lub trzygwiazdkowym. W proponowanych w sprawności zadaniach, pojawiają się elementy skautingu w powstaniu wielkopolskim, stała (minimum trzymiesięczna) służba na rzecz pamięci powstania czy przeczytanie książek poświęconych tej tematyce³⁹.

Zadanie trzecie polegało na udziale w biwaku lub rajdzie o tematyce związanej z powstaniem wielkopolskim. Autorzy dali możliwość wyboru, czy drużyna chce gdzieś wyjechać, czy zorganizować takie wydarzenie dla środowiska, w którym działa. Przykładowym wyjazdem jest organizowany corocznie przez harcerzy Rajdo-biwak „Szlakiem Powstańców Wielkopolskich” w Skalmierzycach koło Kalisza. Impreza ta organizowana jest od ponad piętnastu lat i jest znana w środowisku harcerskim. Udział w takim wydarzeniu pozwala harcerzom przeżyć wydarzenia sprzed stu pięciu lat i wczuć się w rolę powstańców⁴⁰.

Zadanie czwarte oznaczało zorganizowanie wycieczki do muzeum związanej z Powstaniem Wielkopolskim. Dla ułatwienia podana była lista przykładowych instytucji kultury⁴¹.

W zadaniu piątym wskazane było przygotowanie zbiórki dla innej drużyny lub gromady. Miało ono na celu utrwalenie zdobytej wiedzy, gdyż jedną z najbardziej skutecznych metod zapamiętywania informacji jest nauczanie. Wśród inspiracji autorzy zaproponowali quiz wiedzy, rekonstrukcje obrazów i pocztówek, ułożenie

³⁸ Ibidem, s. 19–20.

³⁹ Ibidem, s. 21.

⁴⁰ Ibidem, s. 22.

⁴¹ <https://27grudnia.pl/muzea> [dostęp 27.01.2024].

bajki o powstaniu czy przygotowanie kartki z kalendarza. Jak można zauważyć, proponowane inspiracje powtarzały się na kilku poziomach metodycznych.

Zadanie szóste miało dowolny charakter - drużyna mogła sama zdecydować co będzie w ramach niego realizować.⁴²

W przypadku metodyki wędrowniczej również zaproponowano sześć zadań, jednak tym razem aż dwa zostały oznaczone gwiazdką. Pierwszy z tego typu zadań było przeżycie wędrowki, która jest charakterystyczną formą pracy dla wędrowników. Opiera się na niej m.in. Kodeks Wędrowniczy. Zadanie związane z wędrowką musiało spełniać trzy warunki. Po pierwsze, wędrowka powinna trwać powyżej dwudziestu czterech godzin i uwzględniać nocleg. Po drugie, minimalna odległość do przejścia to piętnaście kilometrów. Zaś po trzecie, wędrowka powinna odbyć się do miejsca związanego z Powstaniem Wielkopolskim, poza gminę zamieszkania danej drużyny. Dodatkowo zadanie to można realizować w ramach zdobywania Wielkopolskiej Odznaki Wędrowniczej⁴³.

Zadanie drugie miało charakter wyzwania, które każdy wędrownik ustalał indywidualnie – był to wyczyn wędrowniczy. Jest on wpisany w inne wędrownicze instrumenty metodyczne, takie jak stopnie HO i HR. Autorzy określili jedynie to, że wyczyn powinien być potrwać minimum trzydzieści dni, tak aby wszedł zdającemu w nawyk⁴⁴.

W zadaniu trzecim wędrownicy powinni byli odbyć sąd dotyczący określonego problemu lub zainicjować inną formę dyskusyjną. Jako świadomi młodzi ludzie często poświęcają oni swoje zbiórki na takie właśnie metody pracy. Mają one na celu ukształtować ostatecznie światopogląd wędrowników, nauczyć ich empatii na drugiego człowieka i jego opinię oraz zbudować umiejętność kulturalnej dyskusji. W metodzie sądu nad problemem grupa podzielona jest na dwie strony konfliktu – adwokata, który ma zadanie bronić tezy, oraz oskarżyciela, który próbuje ją podważyć. Dodatkowo wybrany skład sędziowski czuwa nad prawidłowym przebiegiem dyskusji. Autorzy jako temat rozprawy zaproponowali następującą tezę: „Mimo że powstanie wielkopolskie nie toczyło się na terenie całej Chorągwi, to jego skutki oddziałują na wszystkich mieszkańców Wielkopolski, a wielkopolskie drużyny powinny dbać o wiedzę i pamięć o nim.” Teza ta

---

⁴² *Propozycja Programowa Zdobywcy Trofeja*, edycja 1, <https://zdobywcytreffa.zhp.wlkp.pl/wp-content/uploads/2022/12/Kopia-Zdobywcy-Treffa-1-22.23.pdf>, s 22–23 [dostęp 24.01.2024],

⁴³ Ibidem, s. 25.

⁴⁴ Ibidem, s. 25.

bierze pod uwagę podział terytorialny chorągwi ZHP oraz współczesną pamięć o powstaniu wielkopolskim⁴⁵.

Kolejne, czwarte zadanie polegało na przygotowaniu przez wędrowników rysu historycznego, czyli najważniejszych informacji dotyczących powstania wielkopolskiego. Autorzy propozycji programowej nie ograniczyli przy tym formy takiego rysu – mogła to być broszura, wpis na blogu, cykl podcastów, film czy animacja. W zadaniu piątym, ponownie pojawia się zaproszenie do udziału w rajdzie poświęconym powstaniu wielkopolskiemu, tak jak miało to miejsce w przypadku Harcerzy Starszych.

Zadanie szóste tu również miało dowolny charakter⁴⁶.

Następna propozycja skierowana była do Starszyny i Seniorów Harcerskich. Zazwyczaj Starszyna to osoby powyżej 21. roku życia, której nie pełnią funkcji instruktorskich, zaś Seniorzy to harcerki i harcerze w podeszłym wieku, którzy nadal chcą kontynuować harcerską przygodę. Obydwie te grupy najczęściej zawiązują Kręgi Seniorów lub Kręgi Starszyny – grupy przypominające w strukturze drużynę harcerską, w ramach których realizują swoje założenia. Autorzy propozycji zaproponowali również im zdobywanie Trefla w ramach sześciu zadań. Wśród nich znalazły się: udział w uroczystościach związanych z powstaniem, wyprawa do muzeum lub izby pamięci, przygotowanie zbiórki dla środowiska, przygotowanie pracy artystycznej lub koncertu piosenki patriotycznej, pełnienie służby i kultywowanie w ten sposób pamięci o powstaniu oraz zadanie dowolne. Jak widać, propozycje te są spójne z zadaniami innych metodyk harcerskich, co daje możliwość współpracy na tych polach i rozpoczęcie oraz wzmocnienie dialogu międzypokoleniowego⁴⁷.

W propozycji programowej znalazły się również wskazówki do pracy z propozycją dla drużyn „Nieprzetartego szlaku” (NS). To wyjątkowy ruch programowy działający w ramach ZHP, którego głównym celem jest aktywizacja i wsparcie osób z niepełnosprawnościami za pomocą metody harcerskiej. Autorzy propozycji, ze względu na specjalne potrzeby harcerzy i harcerek NS, zdecydowali jedynie, że zadania należy dostosować do wieku i możliwości wychowanków. Ponadto z całej propozycji programowej drużyny te mogły zrealizować jedynie trzy, a nie sześć zadań, aby otrzymać Trefla. O ile z jednej strony było to duże ułatwienie,

---

⁴⁵ Ibidem, s. 26.

⁴⁶ Ibidem, s. 27.

⁴⁷ Ibidem, s. 28.

o tyle brak szczegółowych wskazówek mógł być dla instruktorów NS sporym utrudnieniem. Nauczanie czy popularyzacja historii w przypadku osób ze szczególnymi potrzebami nie są tak oczywiste jak w przypadku wychowanków, którzy takich potrzeb nie mają⁴⁸.

W propozycji programowej znalazła się również notka motywująca dla komend hufców, czyli podstawowej jednostki terytorialnej ZHP na poziomie powiatu lub dzielnicy (w przypadku większych miast). Jeśli jedna piąta drużyn i gromad z danego hufca zdobyło miano „Drużyny Zdobywców Trefla”, komenda hufca również będzie miała prawo do noszenia Trefla z białą-czerwoną opaską. Takie działanie ma na celu odgórne zmotywowanie instruktorów do pracy z tą propozycją⁴⁹.

Podsumowanie

Propozycja programowa *Zdobywcy Trefla*, stworzona przez Chorągiew Wielkopolska ZHP, ma za zadanie popularyzować wiedzę o patronie chorągwi, czyli o powstańcach wielkopolskich. W tym celu wykorzystuje metody aktywizujące, takie jak sąd nad problemem, wizyta w instytucjach związanych z powstaniem i odwiedzanie miejsc pamięci, jak i metody typowo harcerskie, takie jak stopnie, sprawności, tropy czy służbę. Jest dostosowana do wieku osób, które ją realizują w oparciu o założenia każdej z metodyk harcerskiej. W pierwszej edycji uwzględniono ponadto możliwości jej realizacji przez harcerskich seniorów, a także osoby z niepełnosprawnościami, co pozwala na budowanie dialogu międzypokoleniowego i umiejętności współpracy i empatii. Jest to kompleksowa oferta dla harcerskich wychowawców, która pozwala im propagować historię powstania wielkopolskiego bez konieczności posiadania specjalistycznej wiedzy, tym samym wpisując się w popularyzatorski nurt opowiadania o historii.

BIBLIOGRAFIA

Źródła

Archiwum Komendy Chorągwi Wielkopolskiej ZHP:

Rozkaz Specjalny Komendanta Chorągwi Wielkopolskiej L.1/2021 z dn. 08.03.2021 roku.

---

⁴⁸ Ibidem, s. 29–30.

⁴⁹ Ibidem, s. 31.

Rozkaz Specjalny Komendanta Chorągwi Wielkopolskiej L.2/2022 z dn. 05.09.2022 roku.

Rozkaz Specjalny Komendanta Chorągwi Wielkopolskiej L.1/2023 z dn. 18.02.2023 roku.

Rozkaz Specjalny Komendanta Chorągwi Wielkopolskiej L.3/2024 z dn. 30.05.2024 roku.

Akty normatywne

Regulamin Systemu Instrumentów Metodycznych – Załącznik do Uchwały nr 85/XL Rady Naczelnej ZHP z dnia 26 czerwca 2021 r. w sprawie systemu instrumentów metodycznych ZHP.

Uchwała nr 17/XXXVIII Rady Naczelnej ZHP z dnia 31 grudnia 2014 r. w sprawie systemu metodycznego ZHP.

Opracowania

Dydaktyka historii. Nowe perspektywy, red. D. Konieczka-Śliwińska, Warszawa 2023.

Hausner W., Wierzbicki M., *Sto lat harcerstwa*, Warszawa 2015.

Wydawnictwa internetowe

https://sim.zhp.pl/?array_labelIds=

Kim jesteśmy?, <https://www.zhp.wlkp.pl/o-nas/kim-jestesmy/> [dostęp 14.08.2024].

Misja ZHP, <https://zhp.pl/odkryj/misja-zhp/> [dostęp 25.01.2024].

Stanowisko KPW w sprawie reformy SIM, „Harczerz Rzeczypospolitej. Internetowe pismo Ruchu Harcerskiego”, 12.11.2019, http://www.hr.bci.pl/articles.php?article_id=664 [dostęp 14.08.2024].

Propozycja Programowa Zdobywcy Trofea, edycja 1, https://issuu.com/zhp.wlkp/docs/zdobywcy_trepla_gk [dostęp 24.01.2024].

https://issuu.com/zhp.wlkp/docs/propozycja_programowa_zdobywcy_trepla [dostęp 24.01.2024].

https://issuu.com/zhp.wlkp/docs/zdobywcy_trepla_edycja_3_do_pub [dostęp 24.01.2024].

<https://27grudnia.pl/muzea> [dostęp 27.01.2024]

